

Streszczenie

Igrzyska olimpijskie to międzynarodowe zawody sportowe, które odbywają się co cztery lata, gromadząc najlepszych sportowców z całego świata. Ich celem jest promowanie sportu, zachowań *fair play* oraz jedności międzynarodowej poprzez rywalizację sportową. Od niemal 130 lat igrzyska mają istotny wpływ na świat sportu, inspirując młodych ludzi do aktywności fizycznej, rozwijając sportowe umiejętności, budując więzi międzynarodowe czy promując olimpijskie wartości, takie jak: szacunek czy współpraca. Igrzyska mają także znaczący wpływ na tkankę miejską, przede wszystkim poprzez modernizację i rozbudowę obiektów sportowych, dróg, środków transportu publicznego oraz przestrzeni publicznych miasta. Jednak zmiany te w niektórych miastach są postrzegane jako pozytywne, podczas gdy w innych wzbudzają ambiwalentne reakcje. W rozprawie doktorskiej oparto się o koncepcje nauk społecznych oraz nauk o kulturze fizycznej. Wykorzystano zarówno założenia szkoły chicagowskiej, jak i nurtu kulturalistycznego, a także odniesiono się do podstawowych założeń z dziedziny kultury fizycznej, pokazując bogactwo i wielowątkowość olimpijskiej idei, sportu i miejskich przemian. Czerpanie z różnych podejść teoretycznych pozwoliło na osiągnięcie wielowymiarowego oglądu podejmowanej problematyki, nie ograniczając się wyłącznie do jednej dyscypliny naukowej czy koncepcji.

Celem rozprawy było poznanie zachodzących zmian w przestrzeni miejskiej, które spowodowane są organizacją letnich igrzysk olimpijskich na przykładzie Barcelony, Aten i Paryża. Dokonywana na miejscu obserwacja, uzupełniona przeglądem dokumentacji, pozwala dostrzec zmiany, jakie zaszły (lub zachodzą) ze względu na organizację igrzysk. Istotna jest także możliwość zauważenia sieci powiązań nowych przestrzeni i obiektów z otoczeniem, lokalną społecznością oraz z ruchem turystycznym. Istotnym uzupełnieniem jest także opis dziedzictwa olimpijskiego. W rozprawie skonstruowano sześć hipotez badawczych: (1) Wprowadzone poprzez organizację letnich igrzysk olimpijskich zmiany w przestrzeni miejskiej Barcelony, Aten (2004) i Paryża (2024) wiązały się głównie z likwidacją lub modernizacją istniejącej infrastruktury i – w mniejszym zakresie – budową lub tworzeniem nowych przestrzeni miejskich i obiektów. (2) Letnie igrzyska olimpijskie wpływają na przestrzeń miast-organizatorów, szczególnie poprzez ingerencję w układ urbanistyczny (transport, budownictwo, przestrzeń publiczna etc.), ale także w układ społeczny miasta (codzienne życie mieszkańców miasta, ich funkcjonowanie w przestrzeni miejskiej etc.). (3) Plany organizacji analizowanych letnich igrzysk olimpijskich uwzględniały wykorzystanie

infrastrukturalnego dziedzictwa minionych mega imprez sportowych i kulturalnych (obiektów o funkcjach sportowych, jak i pozasportowych) po organizacji tych wydarzeń. (4) Koncepcje organizacji letnich igrzysk olimpijskich wpisywały się każdorazowo w plany urbanistyczne Barcelony, Aten i Paryża, stanowiąc impuls przyspieszający projektowane zmiany w tych planach. (5) Decyzje podjęte przez organizatorów (komitet organizacyjny, władze miejskie, narodowy komitet olimpijski) na etapie przygotowań do letnich igrzysk olimpijskich mają wpływ na kształtowanie dziedzictwa olimpijskiego Barcelony, Aten i Paryża, wyrażanego m.in. poprzez wykorzystywanie powstałej infrastruktury sportowej, mieszkaniowej czy transportowej. (6) Publikowane od 2014 roku przez MKOl rekomendacje i wytyczne skutkują zmianami projektów przygotowawczych do letnich igrzysk olimpijskich, które dostosowywane są do nowych wymogów i odpowiadają współczesnym problemom ruchu olimpijskiego, potrzebom mieszkańców miast i funkcjonowaniu tkanki miejskiej.

Rozprawa doktorska ma charakter studium przypadku, w ramach którego zastosowano połączenie metod jakościowych: analizy danych zastanych (ang. *desk research*) oraz badań terenowych. W ramach analizy danych zastanych przeprowadzono analizę dostępnych źródeł: artykułów naukowych i popularnonaukowych, prasy, oficjalnych raportów oraz witryn internetowych z wykorzystaniem słów kluczowych. Badania terenowe przeprowadzono w trzech wybranych miastach (Ateny, Barcelona, Paryż) z wykorzystaniem techniki obserwacji nieuczestniczącej. Podczas badań wykonywane były notatki terenowe, a następnie spisywane w zeszycie obserwacji. Dodatkowo w trakcie badań terenowych prowadzona była dokumentacja fotograficzna. Badania terenowe przeprowadzono w Atenach (w kwietniu 2013 roku i we wrześniu 2015), w Barcelonie (we wrześniu 2019) oraz w Paryżu (w czerwcu 2019 roku i w kwietniu 2022 roku).

Jak wynika z badań, organizacja igrzysk olimpijskich istotnie i trwale zmienia przestrzeń miejską. Prócz nowych obiektów sportowych, największy procent stanowią istniejące budowle, które poddawane są modernizacji. Istotnym elementem jest także rozbudowywana lub usprawniana sieć transportu miejskiego. Zmiany zachodzące w układzie urbanistycznym wybranych trzech miast wpływają bezpośrednio także na układ społeczny i życie ich mieszkańców. Jak się okazuje, organizatorzy chętnie korzystają także z zastanego dziedzictwa poprzednich wielkich wydarzeń sportowych i kulturalnych, a w przypadku Barcelony i Paryża wprowadzane na potrzeby igrzysk zmiany w przestrzeni miejskiej wpisywały się w plany urbanistyczne tych miast. W przypadku Aten takie działania były niewystarczające lub nie miały miejsca. Badania pokazały również, że sposób podejmowania decyzji na etapie przygotowań do igrzysk wpływa na kształtowanie dziedzictwa olimpijskiego,

zarówno w jego pozytywnym, jak i negatywnym wymiarze. Dodatkowo, w przypadku igrzysk olimpijskich w Paryżu, publikowane od 2014 roku przez MKOl rekomendacje i wytyczne skutkowały zmianami w procesie kandydowania do igrzysk, a także samej ich organizacji. Przeprowadzone badania wskazują na to, że przygotowania do organizacji igrzysk muszą być ściśle powiązane z planami zagospodarowania przestrzennego, a także potrzebują one odpowiednich warunków społecznych i atmosfery politycznej. Współpraca na różnych poziomach – zarówno na poziomie państwowym, miejskim, jak i biznesowym – jest równie kluczową kwestią, jak odpowiednie rozpoznanie potrzeb lokalnej społeczności. Igrzyska nie powinny być traktowane jako cel sam w sobie, ale stanowić katalizator zmian zachodzących już w mieście i stawać się jednym z kamieni milowych tychże przemian.

Słowa kluczowe

Igrzyska olimpijskie; sport; Barcelona 1992; Ateny 2004; Paryż 2024; przestrzeń miejska; mega event; proces organizacyjny; dziedzictwo olimpijskie; tkanka miasta

Podpis autora rozprawy